

Landskap: Småland ..... Upptecknat av: Folke Neij .....

Härad: Tveta ..... Adress: Bankeryd. ....

Socken: Bankeryd. .... Berättat av: K.A.Ljungqvist. ....

Uppteckningsår: 1937. .... Född år 1863 i Bankeryd. ....

Uppteckningen rör K I S T E B R E V: Specialfråga 49.

Skriv endast på denna sida!

8 sid.

5198

Specialfråga 49

K I S T E B R E V .

1. Kistebrev ha förekommit i Bankeryds socken liksom över huvud taget i socknarna kring Jönköping, där sådana papper producerades. De började troligen utkomma efter 1806. Bilderna skola beskrivas längre ned.
2. De tryckta bildarken benämndes kistebrev eller julark.
3. Bildarket klistrades i kistan på locket, eller också hängdes det vid jul på väggen.
4. Kistebreven köptes vanligen på marknader.
5. Härpå har något bestämt svar ej stått att få.
6. d:o.

Skriv endast på denna sida!

1
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1.

5198

2
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Bäst torde frågan besvaras genom följande citat av vad Sigurd Schartau skriver därom i "Jönköpings Historia":

'Av det icke periodiska tryck, som såg dagen i Jönköping under första hälften av 1800-talet, förtjänar särskilt att nämnas det skillingstryck, de visor, historier, sagor och färglagda träsnitt, som trycktes hos Johan Per Lundström. Många minnas nog från Viktor Rydbergs "Pojkarna", huru han av landshövdingen överraskades på fästningsområdet studerande "Polykarpus eller riddare Finke", "Den märkliga historien om Karsus och Moderus" samt "Tre vackra visor". Dessa och en mängd andra liknande skillingstryck voro tryckta hos Lundström och spriddes över en stor del av Sverge. Särskilt vid marknader hade de en strykande åtgång. En ännu större spridning fingo emellertid kistbreven eller jularken, som fingo pryda innersidorna i allmogens klädkistor eller upphängdes

2.

i långa längder på väggarna för att höja högtidligheten under julen. Dessa träsnitt framställde oftast på ett rätt naivt sätt bibliska ämnen, men ofta förekommo historiska bilder, porträtt av kungafamiljen, sedelärande scener och allegorier. Till bilderna hörde alltid en text. Som exempel kunna nämnas: "Den förlorade sonens återkomst till sin fader", "Jesus Kristus inför stora rådet i Jerusalem", "Menniskones Lifs-Ålder", "Kärlekens Träd bestormas af åtta giftaslystna Flickor" (reproduktion av denna bild, se teckning I), och "Bondelyckan" (reproduktion, se teckning II). Texten till denna bild lyder i sin helhet:

En åtta kors Bonde som hafwer en häst,
Gudfruktig och ärlig god granne der näst
Sin Gud och Kung trogen med hwar mans attest,
Wet intet af Länsman ej eller nån räst.
Bor långt up i skogen har sällan nån gäst

5198

Är fri ifrån Herregård krig hunger och päst
Wäl brukar sin åker äng spade och läst,
Förnögd med sit walmar skinbyxor och wäst.
Säms wäl med sin hustru den han sig har fäst
Bär omsorg för sina för Själen dock mäst
Är litet låghalter god wän med sin Präst,
Samt glad i sit arbet, den mår aldrabäst.)

Många av stockarna till bilderna gjordes av de hos
Lundström anställda konstförvanterna Gerard och A.F.Gylling,
av vilka särskilt den senare var skicklig; andra inköptes
från annat håll. Bilderna färglades alltid, men det arbetet
utfördes av fattiga, ej vidare skickliga personer, som på så
sätt skaffade sig en inkomst. Det konstnärliga värdet hos
kistebreven var oftast mycket lågt, så mycket mer som man med
originalstocken ej kunde taga mer än 10.000 avtryck, varför
man måste kopiera den många gånger, varvid det möjligen en

4

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—*—
4.

5198

5

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—
5.
—

gång förefintliga konstnärliga värdet försvann. Stort var nämligen det antal exemplar, i vilket många kistebrev utgingo. 100.000 ex. var intet ovanligt, och de spriddes av kringvandrande kolportörer ända till Lappland, ja Finland; det finnes också träsnitt med text på finska. Träsnitt trycktes även fast i mindre skala vid andra tryckerier i staden och av dem, som övertogo tryckeriet efter Lundström, men på 1860-talet var deras tid förbi.'

I denna till Jönköpings stad gränsande socken ha dessa tryckalster naturligtvis icke varit sällsynta, men frågar man någon av de äldsta Bankeryds-borna om saken, så svara de, att de från tidig barndom minnas granna bilder i kistlocken, men att få fram några detaljer är icke möjligt, än

5198

mindre att uppsåra ett enda bevarat exemplar. En del mycket gamla sockenbor ha under de senaste två, tre åren avlidit, varför de äldsta man numera har att fråga, äro i åldern 70 a 80 år.

F. Neij

Skriv endast på denna sida!

6

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6.

reprod.
F. Neij

Skriv endast på denna sida!

reprod.
F. Neij

Skriv endast på denna sida!